

Asia: VN/23399/2021

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi kotikuntalaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

1. Näkemyksenne ihmisten kotikunnan, asuinpaikan ja väestökirjanpitokunnan määräytymistä koskevista ehdotuksista (uuden kotikuntalain 3, 8, 9, 11 ja 25 §)

Tosiällisen asuinpaikan käsitettä uudessa kotikuntalaissa (8§ 2. mom.) suhteessa alaikäisen lapsen asuinpaikkaan tilanteissa, jossa lapsella on perhesuhteittensa/huoltajiensa tosiällisen asumisjärjestelyjen vuoksi useampi ”koti”, olisi tarkennettava. Sääntelyn lähtökohtana lienee tarkoitettuna, että lastenhuoltolain (L 361/1983) 7b§:ssä ja 9a§:ssä mainituissa tapauksissa (vuoroasumista koskeva sopimus tai oikeuden päätös) lapsen asuinpaikasta (ja sitä kautta kotikunnasta) tulisi edelleen määrätä lastenhuoltolain mukaisesti. Tämän vuoksi olisi lainkäytön selvytyden vuoksi asiallista todeta asia myös uuden kotikuntalain 8§:n 2. momentissa, tai lisätä 8§:än asian selventävä 3. momentti.

2. Näkemyksenne kotikunnan ja asuinpaikan muuttumista koskevista poikkeuksista (uuden kotikuntalain 10 §)

Määräaikaisen asumisen (10§ 2. mom.) osalta uuden kotikuntalain lähtökohtana on se, että henkilön ilmoittaessaan halustaan säilyttää entinen kotikuntansa määräaikaisesta toisaalla asumisesta huolimatta, hänen kotikuntansa ei muutu. Tällöin sosiaali- ja terveystieteiden järjestämismääräykset säilyisi entisen kotikunnan mukaisella hyvinvointialueella.

Määräaikaisen asumisen ilmoitukseen (10§ 2. mom.) liittyy kaksi mahdollista ongelmaa:

1) onko lain ehdotetun sanamuodon perusteella tarkoitettu, että henkilön ilmoittaessa määräaikaisesta asumisesta toisessa kunnassa (toisella hyvinvointialueella) kotikuntaa vaihtamatta, tästä ilmoituksesta tulee kaikkia viranomaisia (hyvinvointialueita) sitova, eli viranomaisen ei voisi kotikuntalakeja yleisesti soveltaen katsoa kotikunnan tosiasiallisesti vaihtuneen toisen hyvinvointialueen alueelle; ja

2) onko lain ehdotetun sanamuodon perusteella tarkoitettu, että henkilö voisi tehdä laissa tarkoitettun määräaikaisen asumisen ilmoituksen toistuvasti useaan kertaan, eli ilmoittaa määräaikaisen asumisen toisessa kunnassa kestävän alle vuoden, minkä jälkeen voisi uudistaa ilmoituksensa, jne.

Hyvinvointialue toteaa, että mikäli edellä ensinnä kuvatun tilanteen on tarkoitettu olevan poikkeus lain yleiseen systematiikkaan (viranomaisen autonomia), tulisi se ilmaista ao. lainkohdassa selkeästi. Toisessa edellä esille nostetussa tilanteessa olisi epäselvää miten kuvatussa tilanteessa määräytyisi kotikuntaan (eli tosiasialliseen asuinpaikkaan) perustuva sosiaali- ja terveystalvelujen järjestämisen vastuu hyvinvointialueiden välillä?

Pykälässä (10§) ja sen perusteluissa käytetyt käsitteet ”asumispalvelut”, ”laitospalvelut” ja ”toimintayksikkö” tulisi tarkistaa ja selvittää niiden vastaavuus suhteessa voimassa olevaan sosiaalihuoltolakiin (L 1301/2014) ja 1.1.2024 voimaantulevaa valvontalakiin (L 741/2023) tulkintaepäselvyyksien välttämiseksi.

Lain perusteluiden (s. 95) perusteella syntyy käsitys, että myös lastensuojeluin nojalla sijoitetulla alaikäisellä lapsella olisi oikeus käyttää 10§ 3 mom. valintaoikeutta ja vaihtaa kotikuntaansa koska esimerkkinä mainitaan ”lastenkoti”, joka on kvasimääritelmä. Hyvinvointialueen käsityksen mukaan valintaoikeus ei tällä hetkellä koske lastensuojelulain nojalla sijoitettuja lapsia. Perusteluita olisi hyvä täsmentää, jotta ne eivät aiheuteta tarpeetonta tulkinnanvaraisuutta, mikäli uudenkin lain lähtökohtana on nykytilan säilyttäminen.

3. Näkemyksenne ulkomaalaisten kotikunnan saamisedellytysten tarkentamista ja kotikunnan menettämistä koskevista ehdotuksista (uuden kotikuntalain 4–7 ja 17 §)

Hyvinvointialue katsoo esitetyn uuden kotikuntalain tuovan hallinnon toteuttamisen kannalta tarkennuksen ja muutoksen nykytilaan, jossa ulkomaan kansalaisen Suomessa olevan kotikunnan (oikeuden) menettämisestä ei ole säädetty (pl. muutto pois maasta). Hyvinvointialue kuitenkin huomauttaa, että ao. säädösmuutos johtaa todennäköisesti ja tosiasiallisesti sosiaalisen eriarvoistumisen lisääntymiseen, jos maassa kuitenkin oleskelevat henkilöt, joilla aiemmin on ollut kotikunta, ao. säädöksen voimaantulon myötä menettävät kotikuntansa.

4. Näkemyksenne muuttoilmoitusten tekemistä koskevista ehdotuksista (uuden kotikuntalain 12–14 §)

Hyvinvointialue pitää jossain määrin ongelmallisena, että toimintayksiköllä (yksityinen tai julkinen) olisi oikeus tehdä muuttoilmoitus toimintayksikössä oleskelevan henkilön puolesta (13§ 2. mom.) henkilön itsensä tai edunvalvonnan ohi. Säädöksen todellinen tarve jäänee erittäin vähäiseksi, kun lähtökohtaisesti henkilöllä olisi kuitenkin 10§ 3. momentissa säädetty valintaoikeus, jota tarvittaessa voi käyttää myös henkilölle määrätty edunvalvoja.

Valintaoikeuden käyttämisellä on vaikutusta myös hyvinvointialueiden väliseen palvelujen järjestämis- ja kustannusvastuuseen, silloin kun (ilmoituksen tekevä) yksikkö on toisella hyvinvointialueella. Tästäkään näkökulmasta muutosta ei ole pidettävä tarkoituksenmukaisena.

Mikäli esitetty säädös 13:2§ jätetään lakiin, siinä käytetty terminologia ”toimintayksikkö” tulisi kuitenkin tarkistaa suhteessa uuteen valvontalakiin (L 741/2023). Tarkoitetaanko 13:2§:ssä muuttoilmoituksen tekoon oikeutetulla ”toimintayksiköllä” fyysistä vai hallinnollista yksikköä; vrt. uudessa valvontalaissa käytetty käsite ”palveluyksikkö”.

5. Näkemyksenne muuttoilmoitusten käsittelyä koskevista ehdotuksista (uuden kotikuntalain 15–21 §)

Ei lausuttavaa.

6. Näkemyksenne väestötietojärjestelmästä ja Digi- väestötietoviraston varmennepalveluista annettuun lakiin sekä muihin lakeihin ehdotetuista muutoksista

Ei lausuttavaa.

7. Esitysluonnoksessa on kuvattu lakiehdotusten keskeiset vaikutukset (jakso 4.2). Miltä osin vaikutusten arviointia olisi korjattava, täydennettävä tai tarkennettava?

Esityksen keskeisten säädösten (uuden kotikuntalain luku 3) ja niissä käytettyjen käsitteiden ”kotikunta”, ”asuinpaikka” ja ”määräaikainen asuinpaikka” vastaavuus ja korrelaatio lastensuojelulain (L417/2007) 16§ ja 16a§-16c§:ssä käytettyjen käsitteiden ”kotikunta”, ”pääasiallinen asuinkunta” ja ”tilapäinen oleskelukunta” kanssa tulisi selvittää ja avata. Uusi kotikuntalaki johtaa todennäköisesti myös lastensuojelulain em. pykälien tarkistamiseen muutekin kuin vain lakiviittausten osalta. Konkreettisesti on kyse mm. siitä, onko ”pääasiallinen asuinkunta” (lastensuojelulaki 16§ 1. mom.) sama vai eri asia kuin ”asuinpaikka” (uusi kotikuntalaki 8§).

Sama huomio koskee uudessa vammaispalvelulaissa (L 675/2023) olevia käsitteitä ”virallinen asuinpaikka” (22§) ja ”oma asuinkunta” (31§).

8. Esitysluonnoksessa on kuvattu vaihtoehtoisia toteuttamistapoja (jakso 5.1). Olisiko jokin näistä toteutustavoista perustellumpi kuin esityksessä ehdotettu malli?

Hyvinvointialueuudistuksen voimaantulon 1.1.2023 jälkeen olisi hyvä arvioida uudestaan esitysluonnoksen 5.1.3 kohdassa kuvattu yksinkertaistettu (nykytilannetta vastaava) vaihtoehtoinen tilapäisen muuton/asumisen osalta.

9. Muut kommentit esitysluonnoksesta

Kotikunnan määräytyminen ja merkitseminen väestötietojärjestelmään tapahtuu käytännössä lähes aina henkilön oman ilmoituksen perusteella. Vain murto-osassa tilanteissa henkilön kotikunta jäänee epäselväksi, jolloin kyseeseen tulee uuden kotikuntalain 20§:ssä tarkoitettu digi- ja väestötietoviraston hallintopäätös. Hallinnon yksinkertaistamiseksi ja eri viranomaisten mahdollisesti eriävien laintulkintojen ehkäisemiseksi voitaisiin yhtenä vaihtoehtona tutkia, tulisiko tuon hallintopäätöksen näissä tapauksissa määrittää kotikunta myös muita viranomaisia sitovasti (vrt. Laki väestötietojärjestelmästä ja väestötietoviraston varmennepalveluista 661/2009, 18§). Tällöin 20§:ssä tarkoitettuja muutoksenhakuun oikeutettujen piiriä tulisi luonnollisesti myös laajentaa.

Satakunnan hyvinvointialue

Kirsi Varhila, hyvinvointialuejohtaja

Varhila Kirsi
Satakunnan hyvinvointialue

Tapiola Jukka
Satakunnan hyvinvointialue